

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Р. Пильнік
« ____ » _____ 2023 р.

Реєстраційний № _____
« ____ » _____ 2023р.

СЮЖЕТНО-ТЕМАТИЧНА КОМПОЗИЦІЯ «ВЕЧІР МУЗИКИ»
(олійний живопис)

Кваліфікаційна робота
студентки групи ОМ-19
ступеня вищої освіти «бакалавр»
спеціальності 014.12 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)
Монастирної Юлії Віталіївни
Керівник:
старший викладач Труфкін А. Д.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ____ Кількість балів ____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Монастирна Юлія Віталіївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я, не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ, ОСОБЛИВОСТІ ПОБУТОВОГО ЖАНРУ ТА СЮЖЕТНО-ТЕМАТИЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ	7
1.1. Термінологія, побутовий жанр та сюжетно-тематична композиція	7
1.2. Історія побутового жанру в європейському мистецтві 15-20 століття.....	11
1.3. Композиційні особливості в творах образотворчого мистецтва.....	17
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ СЮЖЕТНО-ТЕМАТИЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ «ВЕЧІР МУЗИКИ»	24
2.1. Композиція в побутовому жанрі.....	24
2.2. Пошук та зародження ідеї композиції.....	26
2.3. Етапи роботи в матеріалі.....	30
Висновки до розділу 2.....	34
ВИСНОВКИ	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38
ДОДАТКИ	40
Додаток А.....	40
Додаток Б.....	45

ВСТУП

Актуальність теми. Сюжетно-тематична композиція відображає зміст твору і визначає його структуру, тому вона є дуже важливою для його розуміння. Вона допомагає автору передати свої ідеї і повідомлення глядачу, а також зробити твір цілісним і логічним. Наприклад, якщо темою твору є любов, то сюжетно-тематична композиція може бути побудована навколо розвитку взаємин героїв, їхнього переживання та почуттів.

Сюжетно-тематична композиція може бути побудована за допомогою різних прийомів, таких як хронологічна послідовність подій, зміна точок зору розповідача, використання спогадів та інших прийомів. Вона може бути простою або складною, залежно від того, як автор вирішив показати свій твір. Наприклад, сюжетно-тематична композиція може бути побудована навколо конфлікту між героями або навколо їхнього розвитку як особистостей, або може бути побудована навколо гумористичних ситуацій або навколо соціальних проблем, або для передачі різних ідей, таких як любов, дружба, відданість, справедливість та інші.

Важливим для вивчення є також і побутовий жанр, він зосереджений на відтворенні сцен повсякденного життя людини в образотворчому мистецтві. Цей жанр зародився в Європі в XVII столітті, коли художники були зацікавлені зображенням повсякденності, а не лише історичних та міфологічних подій. Основною метою побутового жанру є зображення звичайного життя звичайних людей у реалістичному стилі. Художники стараються передати найменші деталі, щоб створити вірогідне враження та на картині було відображено різні емоції та настрої героїв, щоб глядач міг співчувати їм та розуміти їхні почуття .

Характерні елементи побутового жанру - це відомі та конкретні деталі, такі як домашні меблі, посуд, одяг, їжа, книги тощо. Художники, які працюють у цьому жанрі, прагнуть передати реалістичне відчуття побуту, створити невимушену атмосферу та передати нюанси повсякденного життя. Побутовий жанр дозволяє художникам передавати свій погляд на життя та суспільство, а також допомагає

глядачеві поринути в атмосферу повсякденного життя та побачити його через очі художника.

Вивчення теми побутового жанру розвиває естетичний смак, допомагає відокремлювати високе мистецтво від масової культури та розуміти критерії художньої цінності, розвиває культурну компетенцію, що дозволяє дізнатися звичаї, традиції, побут та культуру інших країн та епох. Це допомагає нам краще розуміти та адаптуватися до різних культурних середовищ, розвиває творчі здібності, вчить бачити красу у повсякденному житті та передавати її у своїх роботах, також розвиває критичне мислення, що допомагає аналізувати та оцінювати художні твори, розрізняти їх стилі, жанри та техніки, розуміти їх зміст та контекст.

Таким чином, вивчення теми побутового жанру є важливою складовою художньої освіти, яка може допомогти розвинути свій естетичний смак, культурну компетенцію, творчі здібності та критичне мислення.

Цю тему висвітлювали: Авер'янова Н., Бобош Я., Васик М., Гловацький С., Зайцева В., Павленко А., Паршакова О., Синєпулова Н., Сотська Г., Соловйова Ю., Ширяєвська І. та інші.

Серед художників, які мали роботи в побутовому жанрі, насамперед, слід відзначити Едуарда Мане, Жана-Франсуа, Жан-Батист, Миколу Пимоненка, Опанаса Сластіона, Сергія Васильківського, П'єро Лонгі, Рембрандта ван Рейа, Шарден, Мілле, Яна Вермеєра та ін.

З урахуванням вище зазначеного, була обрана **тема курсової роботи:**
«Сюжетно-тематична композиція «Вечір музики» (олійний живопис)».

Мета кваліфікаційної роботи: опрацювати теоретичну та історичну складову кваліфікаційної роботи, створення та аналіз сюжетно-тематичної композиції в техніці олійного живопису в побутовому жанрі.

Відповідно до мети було визначено наступні **завдання:**

1. Розглянути та дослідити теоретичний матеріал.
2. Розширити знання з побутового жанру, композиційних принципів та особливостей роботи.

3. Дослідити історію побутового жанру в європейському мистецтві 15-20 століття.
4. Розробити пошуковий матеріал до кваліфікаційної роботи.
5. Створення живописного полотна на тему «Вечір музики».

Об'єкт дослідження – побутовий жанр в сюжетно-тематичній композиції.

Предмет курсового дослідження – створення сюжетно-тематичної композиції засобами олійного живопису

Хронологічні межі кваліфікаційної роботи окреслені кінцем 19 - початком 20 ст., в місті Станіславів, теперішній Івано-Франківськ.

Структура та обсяг роботи – кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що містять 20 найменувань, додатку А та додатку Б. Основний зміст курсової роботи викладено на 36 сторінках. Повний обсяг роботи 51 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ, ОСОБЛИВОСТІ ПОБУТОВОГО ЖАНРУ ТА СЮЖЕТНО-ТЕМАТИЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

1.1 Термінологія, побутовий жанр та сюжетно-тематична композиція

Побутовий жанр є актуальним тому, що він відображає повсякденне життя та проблеми звичайних людей. Ми завжди цікавилися історіями про життя інших, і побутовий жанр дозволяє нам краще зрозуміти, як живуть інші і як вирішують свої проблеми. Крім того, побутовий жанр часто є найдоступнішим для широкої аудиторії. Це може бути пов'язано з тим, що ці історії зазвичай не вимагають спеціальної підготовки чи знання спеціалізованих тем. Вони можуть бути легко зрозумілі та цікаві для людей різного віку та професій. Він також може бути корисним для привернення уваги до важливих соціальних питань та проблем, які торкаються звичайних людей.

Побутовий жанр був популярний у різних країнах світу і мав різні піджанри, такі як графіка, живопис, скульптура, фотографія та навіть кіно. Прикладами побутових картин можуть бути «Урок танцю» П'єтро Лонгі (Рис. А.1.1), «Різдвяне ворожіння» Микола Пимоненко (Рис. А.1.2) та «Свати» (Рис. А.1.3), «Прачка» Жан-Батист Шарден (Рис. А.1.4) та інші.

В історичному контексті вивчення побутового жанру дозволяє зрозуміти, як змінювалося ставлення суспільства до повсякденного життя, як змінювалися побут і звичаї протягом різних історичних періодів. В емоційній сфері вивчення побутового жанру може допомогти розвивати емоційну чуйність, здатність співпереживати, співчувати та розуміти почуття інших людей, які можуть бути виражені у художніх творах. Вивчення теми побутового жанру в мистецтві може сприяти формуванню у школярів таких якостей, як толерантність, повага до різних культур та традицій, здатність до співпраці та комунікації.

Таким чином, вивчення теми побутового жанру в мистецтві може мати не лише культурно-освітній, а й особистісно-розвивальний характер, сприяючи формуванню учнів як особистостей із високою культурною компетенцією, творчим мисленням та естетичним смаком. Викладання теми побутового жанру в мистецтві може бути

цікавим і ефективним, якщо використовувати різноманітні методи та підходи. Вивчення соціокультурного контексту, в якому створювалися мистецькі твори, допоможе краще розуміти культуру, звичаї та традиції різних епох та країн.

У наш час є багато джерел які описують поняття побутовий жанр. Розглянемо декілька визначень термінів: «побутовий жанр», «мистецтво», «жанр», «композиція» «сюжет» «реалізм».

На початку розглянемо термін «мистецтво» за словником термінів і понять з художньої культури – це художня творчість в цілому – література, архітектура, скульптура, живопис, графіка, декоративно-прикладне мистецтво, музика, танець, театр, кіно та інші види діяльності людини, що об'єднуються як художньо-образні форми відображення дійсності; спосіб виявлення творчого потенціалу особистості і задоволення її естетичних потреб; також, це високий ступінь виявлення майстерності в будь-якому напрямі діяльності. Види мистецтва: просторові (живопис, скульптура, графіка, архітектура, декоративно-ужиткове), часові (музика, література), просторово-часові або синтетичні (хореографія, театр, кінематограф, цирк, естрада) [3, с. 31].

Саме мистецтво поділяють на жанри, в словнику мистецьких термінів зазначають, що жанр – це різновид художнього твору, що склався історично. Тип твору мистецтва, що має стійкі ознаки щодо предмета відтворення, змісту, структури, засобів виразності, способів виконання тощо. Жанр в мистецтві – стійкий різновид художніх творів, що історично склався; у образотворчому мистецтві – пейзаж, натюрморт, портрет, історичний жанр, жанрова картина і ін. [4, с. 13]. Виходячи з цього ми поступово перейшли до одного з виду жанрів, а саме побутового. Побутовий жанр – це жанр образотворчого мистецтва, присвячений зображенню повсякденного приватного і громадського життя [16, с. 7]. Також зазначимо, що побутовий жанр – це зображення сцен щоденного побуту, які зазвичай ототожнюють з побутовим жанром, інакше кажучи, жанрові картини, в українському живописі XVII – початку XVIII ст. існували у вигляді композиційно-сміслових компонентів іконопису [14, с. 665].

Один з найважливіших елементів художнього мистецтва, який визначає спосіб розташування об'єктів на картині або іншому виді мистецтва – це композиція. Вона може включати такі елементи як лінії, форми, кольори, текстури та пропорції. Композиція може бути симетричною або асиметричною, залежно від того, як об'єкти розташовані на картині. Сам термін описаний в мистецькому словнику-довіднику Гловацького С., композиція – це закони побудови, розташування окремих фігур, плям світла й тіней на полотні. Композиція повинна створювати цілісність зображення, вона часто несе змістовне навантаження. Таким чином, через композицію художник відображає тему та ідею свого твору [2, с. 18]. Також у словнику культурологічних термінів є визначення, Композиція – побудова художнього твору, зумовлена змістом, характером і призначенням [10, с. 21].

Композиція має велике значення в мистецтві, оскільки вона допомагає художникам створювати зображення з чітко визначеним центром уваги, рівномірним розподілом елементів та створенням відчуття руху, динаміки на площині чи в просторі. Вона також допомагає передати настрій, емоції та ідеї художника через обрані кольори та форми. Для глядача композиція стає важливим елементом сприйняття твору, що допомагає зосередитися на головному та оцінити відтворення реальності художником.

Крім того, композиція може відображати характеристики часу, епохи, культурного контексту та інших факторів, що підкреслюють історичну значимість твору. Художники можуть використовувати різні прийоми та техніки для створення композиції, такі як пропорції, позиція, ритм, перспектива, світло та тінь. Вона може бути відображена в різних видів мистецтва, таких як живопис, графіка, скульптура, архітектура та інші. У живописі та графіці художник може відобразити композицію на площині через використання фактури, кольору, техніки роботи з пензлем або інструментами. В архітектурі та скульптурі композиція відображена в тривимірному просторі через форми, розміри та співвідношення між об'єктами.

Отже, композиція в мистецтві має велике значення, що дає можливість художникам створювати твори з вираженням різноманітних ідей та емоцій, а для глядача створює відчуття сприйняття та взаємодії з твором мистецтва.

В побутовому жанрі, важливий сюжет – це система подій у художньому творі, подана в певному зв'язку, яка розкриває характери діючих осіб та ставлення письменника до зображуваних життєвих явищ; послідовність подій, яка складає зміст художнього твору [15]. Також в словнику мистецьких термінів є інше визначення, сюжет – в образотворчому мистецтві термін має два значення: широке – предмет художнього зображення (наприклад, пейзаж – «вид» природи; натюрморт – речі тощо), де сюжетний, тобто предметний живопис протиставляється безпредметному; вузьке – зображення дій, вчинків і взаємовідносин людей, які витікають з певної життєвої ситуації [20, с. 37].

Сюжетно-тематична композиція може бути організована різними способами, але зазвичай вона включає такі елементи: центральний об'єкт – це об'єкт, який привертає увагу глядача і є основним елементом композиції; композиційний центр – це точка на картині, до якої сходяться лінії та форми. Цей елемент допомагає створити баланс у композиції та спрямовує погляд глядача до центрального предмета; ритм і рух – це елементи, що створюють відчуття руху та життя на картині. Ритм може бути створений формами або лініями, що повторюються, а рух може бути створено напрямом ліній і форм; колір та освітлення – це елементи, які створюють настрій та атмосферу на картині. Вони можуть бути використані для виділення певних об'єктів або для створення ілюзії простору та глибини.

Тобто можна зазначити, що сюжет – це послідовність подій, що розгортаються в творі. Тема – це ідея або проблема, яку автор хоче передати через свій твір. Образи – це зображення предметів або ідей, які автор використовує для передачі своєї ідеї. Символи – це знаки або образи, які мають певне значення і використовуються для передачі певних ідей або концепцій

Побутовий жанр в картині може допомогти передати певний настрій або атмосферу побуту того часу, коли картину було створено. Він також може допомогти

відтворити традиційні звичаї та обряди, що сталися в той час. Крім того, побутовий жанр може відтворити історичну або культурну цінність певного елементу побуту, який може бути втрачений часом. Наприклад, старовинна кухонна посудина або ручна робота, які були популярні в минулому, можуть бути відтворені в картині та передати їх значення та красу мистецтва.

Додам, що побутовий жанр в картині є не тільки засобом розповіді про повсякденне життя людей, але й дозволяє передати соціальні, культурні, історичні та економічні аспекти життя того чи іншого періоду і країни. Наприклад, картини зображенням селянського господарства можуть розповідати про технології обробки землі, традиції та звичаї селян, їхній спосіб життя та взаємини в сім'ї та суспільстві. А картини зображенням побуту заможних верств можуть відтворювати їхні звички, уподобання, мистецькі та культурні захоплення, і таким чином показувати різноманітність суспільства. Побутовий жанр також допомагає зберегти історичну пам'ять про те, як жили та працювали люди минулих епох. Картини зображенням побуту можуть бути важливим джерелом для вивчення історії культури, мистецтва, етнографії, соціології та інших наук. Також вони можуть бути використані для популяризації національної культури та традицій, а також для просвітницької роботи серед населення.

1.2. Історія побутового жанру в європейському мистецтві 15-20 століття

Побутовий жанр в європейському мистецтві з'явився у 15 столітті і з тих пір став дуже популярним. Цей жанр відображав повсякденне життя звичайних людей, їхні звички, звичаї та розваги. Перші зображення побутового жанру можна знайти на стінах палаців та церков, а також в рукописах, які датуються XV століттям. На той час мистецькі картини були замовлені в основному церквою, але поступово з'являлися й інші замовники, такі як багаті торговці, державні діячі та інші.

Одним з перших митців, які активно використовували побутовий жанр у своїх творах, був голландський художник Ян Вермер. У його картинних полотнах

зображувалися повсякденні сцени з життя голландського народу, такі як «Алегорія живопису» (Рис. А.1.5), «Астроном» (Рис. А.1.6) та ін.

У 16 столітті італійські майстри, такі як Джованні Белліні та Вітторе Карпаччо «Сон св. Урсули» (Рис. А.1.7), почали використовувати побутовий жанр в своїх творах. Вони зображували повсякденні сцени з життя людей, такі як ринки, торгівля, розваги та сімейне життя.

В 17 столітті побутовий жанр став особливо популярним в Голландії, де художники, такі як Ян Стейн «Таке протягом життя» (Рис. А.1.8) та «Клітка з папугою» (Рис. А.1.9), створювали дуже реалістичні зображення життя звичайних людей. Жанр стає основним напрямком в мистецтві Нідерландів. В цей час художники стали ще більше зацікавлюватися зображенням реального життя, та повсякденних речей. Популярними темами стали такі сцени, як гра в карти, кухонні інтер'єри, мистецтво війни тощо

У 18 та 19 століттях побутовий жанр продовжував займати важливе місце в європейському мистецтві. Наприклад, французький художник Жан-Батист-Симеон Шарден зображував повсякденне життя заможних людей, а інші створювали зображення бідних селян. Художники різних країн використовували побутовий жанр для висвітлення політичних, соціальних та культурних проблем свого часу.

У книзі «Історія Українського мистецтва» описують цей жанр так: «Наприкінці XVIII ст. побутовий жанр в українському образотворчому мистецтві заявив про себе в усій повноті, розвинувшись у чистому вигляді. Такий успіх зумовило засвоєння здобутків західноєвропейського побутового живопису та власний майже сторічний досвід.

У картині кінця XVIII ст. “Гуляння біля корчми” автор не тільки реалістично відтворив сюжет характерного для того часу народного відпочинку, але й сформував твір за всіма вимогами кращих досягнень сучасного йому європейського мистецтва.

Картину складають декілька планів, кожний з яких логічно пов'язаний із загальним задумом та ідеєю твору. У центрі, трохи в глибині композиції, – “троїста музика”, під супровід якої парами витанцьовує молодь. Довгий ряд танцюючих

замикає група спостерігачів, які стоять біля воріт на дальньому плані. Праворуч від музикантів під високими осоками за столом із закусками сидять літні люди. Біля самої корчми двоє поважних селян у смушевих шапках розмовляють зі старим корчмарем. На передньому плані – закохана пара, змальована в напівпрофіль. У правому куті – молода пара одружених, які розмовляють між собою за столом.

Рис, характерних для народного святкування, надають картині типові елементи – зображення двох собак біля столика, предмети пейзажного характеру – повалені дерева, які використовують як лавки, дерев'яний паркан, млин удалині, дерева на передньому й дальньому планах тощо. Скрізь бачимо характерний народний одяг – свити, намітки, капелюхи, що вказує на ймовірне місце події – пригірське галицьке Покуття. У картині десятки характерних живих постатей, зображених у різноманітному русі.

Рисунок, колорит, композивання твору загалом та окремих його складових свідчать про вправність художника. Для колористичної гами він обрав поєднання жовтувато-вохристих, сіруватих та неяскравих зелених відтінків, на тлі яких вирізняється кілька плям інтенсивного блакитно-синього та білого кольорів.

Це, безперечно, одне з перших українських побутово-жанрових полотен у прямому й повному розумінні цього поняття. Невідомий на ім'я автор, створюючи свою картину в новому тоді для українського живопису жанрі, спирався, очевидно, на приклади фламандського та голландського побутового живопису. У картині виразно відчувається вплив фламандських “Кермес” з їхнім буйними й безпретензійними веселощами. Цілком “по-голландському” виглядає також український вітряк, високі, похилені непогодою дерева тощо.» [7, с. 669].

Також пишуть у літературі, що на останню третину XIX століття припадає визрівання і остаточне утвердження в українському живописі основних жанрів – побутового, портретного, пейзажного, історичного, а також зародження інших жанрів: батального, анімалістичного, інтер'єра, натюрморту. Провідну роль в українському живописі цієї доби набув побутовий жанр. Митці охоче зверталися до нього, оскільки він відкривав перед ними широкі можливості для глибокого

відображення явищ тогочасного життя. Український побутовий жанр виразно позначився рисами національної своєрідності. Жанристи спиралися у своїй творчості на традиції національного мистецтва, на здобутки художників попередньої доби, а тому у їхніх творах постає Україна з її природою, працелюбним народом, його щоденними життєвими турботами, своєрідним побутом, обрядами, звичаями, традиціями. Зображені в них сцени народного життя відбуваються, як правило, в інтер'єрі української хати, то на селянському подвір'ї з його атрибутами, та серед широкого українського простору. Важливою рисою багатьох творів українського побутового живопису є виразне ліричне забарвлення, яке не рідко поєднується з м'яким, доброзичливим, суто українським національним гумором. [2, с. 222].

Та у навчальному посібнику «Українське мистецтво в історичному вимірі» зазначено, що в живописі XIX ст. поширилися історичний, побутовий жанри та жанр пейзажу, що тільки в той час набув самостійне значення. Одним із засновників нової української школи пейзажного та побутового живопису був В. Штернберг, в якого вперше в українському живопису зображено людину на тлі реальної природи: «Переправа через Дніпро під Києвом». Серед імен художників побутового жанру не можна не вказати ім'я М. Пимоненка, увага котрого була зосереджена на показі праці, побуту, звичаїв, взагалі життя селянства. Він чудово знав українське село, умів правдиво, виразно і поетично його змальовувати: «Святочне ворожіння», «Ярмарок», «Перед грозою» тощо [17, с. 48].

Побутовий жанр в картині 18-19 століття є одним з найбільш розвинених напрямків живопису, що зображує повсякденне життя людей. Цей жанр передавав яскраві та реалістичні зображення різноманітних подій, що відбувалися в домашньому середовищі, на вулицях міст, на фермах та в інших місцях.

Художники відображали побутовий жанр у своїх творах, зображуючи різні сцени з життя селян, ремісників, міщан, аристократії та інших соціальних верств. У таких картинних полотнах часто зображали різноманітні події: сімейні вечери, посиденьки за чаєм, танці, ігри дітей, садові прогулянки, промислові процеси тощо.

Важливим елементом побутового жанру було передавання деталей інтер'єрів, різноманітних предметів побуту та одягу. У своїх творах художники старалися максимально точно передати реалістичність зображуваних об'єктів, застосовуючи високу техніку малярства та відтворюючи найменші деталі зображення.

Побутовий жанр в картині 18-19 століття також дозволяв художникам висловлювати свої погляди на соціальні проблеми, політичні події та моральні цінності суспільства. В таких творах художники не просто зображували повсякденне життя, а й висловлювали свої думки та переживання стосовно світу, який їх оточував.

У 20 столітті побутовий жанр зберіг свою популярність серед художників, і він став ще більш різноманітним.

Про художників того часу написано: провідною темою творчості Сергія Васильківського є зображення життя українського села. Цікаво, що художник часто поєднував жанри. Насамперед, історичну тематику з побутовою, що відображено в таких картинах як «Козацький двір», «На варті», «Козачий пікет». Маляр українських краєвидів і жанрових сцен Опанас Сластіон (1855–1933 рр.) також обирає провідною темою своєї творчості історію, життя і побут українського народу. Він часто мандрував Україною, вивчав і зображував побут селян. Про це говорять такі митецькі твори: «Українка», «Сільський краєвид», «Жниця на панщині». На їхніх полотнах розгортаються буденні, в дечому, можливо, банальні сюжети – подорож до ярмарку, відвідання церкви, спілкування на вулиці та навіть гоління. Зображення таких повсякденних сцен, сільських робіт, традиційних свят, весілля виконуються із спостережливістю та гумором. А все тому, що художники звертали увагу на найменші дрібниці життя селян.[11].

Також у літературі описано: побутовий жанр в українському живописі другої половини XIX і поч. XX ст. став багатозначним явищем. Твори українських художників проникнуті любов'ю до народу, відрізнялися тонким колоритом, шаную до українського побуту, традицій і звичаїв. Піднесення національної самосвідомості українства “актуалізувало патріотичну роботу митців по збиранню і консолідації культурних сил нації; активізувало діяльність, спрямовану на збереження історичної

пам'яті українців, втілену в фольклорі, етнографії, творах мистецтва” . З цією метою були створені художні музеї, виставки, мистецькі об'єднання, друковані видання. Побутовий жанр протягом ХХ століття займає вагоме місце в історії українського живопису, хоча в цей час українське образотворче мистецтво розвивалось в контексті західноєвропейських новацій (імпресіонізму, постімпресіонізму, модерну, постмодернізму). Цей період відзначився складними, часто суперечливими обставинами, коли соціальні, політичні, військові катаклізми значно вплинули на людську особистість, змінили ціннісні орієнтири суспільства. Незважаючи на це, “мета художників усієї країни була спільною – удосконалення професійного рівня українського образотворчого мистецтва, вирішення проблеми співвідношення традиції та новаторства, підвищена увага до національної тематики творів з метою активізації національної самоідентифікації українства, духовне єднання митців, розділених кордонами України, їхнє прагнення творити самобутнє національне обличчя українського мистецтва” [1, 20].

В 20 столітті побутовий жанр в картині продовжив залишатися популярним і знайшов своє місце у творчості багатьох художників. Однак, у порівнянні з попередніми століттями, побутовий жанр отримав нове звучання і відобразив більш сучасні реалії. Відбулися значні зміни в техніці та стилістиці мистецтва, що вплинуло на побутовий жанр. Художники все частіше використовували нові матеріали та технології, такі як фотографія, графіка, колаж, абстракція, що дозволило їм експериментувати з формою та кольором.

Українські художники також відобразили в картині зміни в соціальному житті, зокрема, війну, революцію, індустріалізацію та модернізацію. Побутовий жанр зображував не тільки красу повсякденного життя, але і його трагічний бік.

Художники 20 століття, такі як Олександр Богомазов, Катерина Білокур, Микола Глушченко та багато інших, відображали у своїх творах теми, пов'язані зі селянським життям, трудом, традиціями та обрядами. Побутовий жанр також знайшов своє втілення в графіці, фотографії та інших видах мистецтва.

В цілому, побутовий жанр в картині 20 століття продовжив відображати реальність життя і збагатився новими темами та техніками, що зробило його більш різноманітним та цікавим для глядача.

Однією з основних особливостей побутового жанру є надання уваги повсякденним подіям і речам, які зазвичай не вважаються значущими. Побутовий жанр може надавати увагу звичайним речам, таким як годинник, посуд, килим і т.д., а також зображувати повсякденні сцени з життя людей, такі як приготування їжі, прання білизни, погляд в вікно, збирання фруктів і т.д.

У кожному періоді історії мистецтва побутовий жанр відображав те, що вважалося важливим для того часу. Наприклад, у середньовічному мистецтві побутовий жанр зображував повсякденне життя людей, що жили у сільській місцевості, тоді як у бароко він ставав більш гламурним і зосереджувався на розкішних предметах в міському середовищі.

У сучасному мистецтві побутовий жанр може бути використаний для створення парадоксів і іронії, а також для відображення реальності, що оточує нас у повсякденному житті. Побутовий жанр є важливою частиною мистецтва і продовжує зберігати свою актуальність в сучасному світі.

1.3. Композиційні особливості в творах образотворчого мистецтва

Композиція в картині є однією з найважливіших художніх основ, оскільки вона визначає спосіб відображення образів на полотні, їх зв'язок між собою та взаємодію з глядачем. Композиційна організація може створювати різні настрої та емоції, викликати певні асоціації та передавати різні змістові наповнення.

У літературі описано, що великі майстри минулого, працюючи над художніми завданнями, багато часу приділяли формі твору, розуміючи, що вона є акумулятором багатьох складових художнього образу. Та ще більше уваги вони присвячували пошуку об'єктивних закономірностей і універсальних принципів, що циркулюють у природі й закладені в самій людині (а людину вважали невіддільною частиною природи). Ці закони та принципи досі актуальні й утворюють базу дизайнерської

композиційної діяльності. Що має врахувати дизайнер, аби правильно закласти основу для композиційної побудови?

Оскільки композиція - організаційна система внутрішніх зв'язків, необхідно пропрацювати всі компоненти, форми та змісти, щоб елементи системи було зведено до гармонійної впорядкованості, а для цього слід дотримуватися композиційних законів і композиційних базових принципів

Цілісність композиції та єдність її елементів проявляються в гармонії всіх учасників композиції зі всіма їхніми внутрішніми зв'язками. Завдяки принципу єдності система будь-якої складності має вигляд узгодженого та співвідпорядкованого між собою цілого. Форма знаходить єдність у малому й великому, і в цьому цілому не хочеться нічого ні додати, ні прибрати, - усього достатньо, немає випадкових елементів. Та ціле не завжди має однорідну структуру й не є сумою окремих частин: воно може містити конфлікти та внутрішні суперечності, які й треба гармонізувати. [13 с. 67].

Таким чином, композиція є важливим елементом в картині, що допомагає передати зміст, настрій та емоції художника, а також створити гармонійну та збалансовану картину для сприйняття глядача.

В книзі зазначено, що одним із найважливіших принципів гармонізації композиційного утворення є рівновага, тобто стан, при якому всі елементи збалансовані між собою. Композиційна рівновага не означає простої рівності величин, а залежить від розподілу основних мас композиції відносно її центру (характеристика поняття "центр композиції" та експериментальні дані щодо його визначення у беззмістовних композиціях будуть наведені далі) і таким чином тісно пов'язана з характером організації двовимірного простору. Внаслідок особливостей зорового сприйняття людини, обумовленого гравітацією, людина першочергово оцінює стан рівноваги композиції в основи композиції за вертикальною віссю, що проходить через композиційний центр. Окрім осі вертикальної, існує і горизонтальна вісь розподілу композиційних мас, однак при якісній оцінці стану рівноваги їй відводиться другорядна роль. Композиційна рівновага має різні прояви у

симетричних та асиметричних формах. Закономірності формотворення, зокрема досягнення стану композиційної рівноваги в усіх видах художньо-проектної діяльності, спільні, вони фіксуються зором з першого погляду. Наприклад, незважаючи на багатократний запас міцності, архітектурна форма сприйматиметься зором як надійніша, за умови, коли композиційне (а не конструктивне) її вирішення переконуватиме спостерігача у цьому. Про технічні показники автомобіля більш аргументовано інформує загальний вигляд, ніж друкований проспект. Названі вище принципи гармонії композиції перебувають у тісному взаємозв'язку між собою і головним об'єднуючим чинником є цілісність [10, с. 60].

Узагальнивши інформацію можемо винести, що основні принципи гармонії композиції взаємозв'язані та є невід'ємною частиною цілісної композиції. Усі елементи композиції мають бути збалансовані та розподілені відносно центру композиції. Центр композиції визначається як вертикальною, так і горизонтальною віссю, але вертикальна вісь має більшу вагу в оцінці стану рівноваги. У всіх видах художньої діяльності закономірності формотворення доповнюються композиційною рівновагою, яка є головним чинником цілісності. Композиційна рівновага здатна переконати спостерігача у надійності та гармонійності художнього твору.

В електронному ресурсі детально описані прийоми, види, закони, типи композиції. Крім видів композиції, важливо знати і її прийоми. Їх декілька:

1. Асиметрія і симетрія.
2. Динаміка та статика.
3. Певний ритм.
4. Золотий переріз.
5. Центр твору – смислового або композиційний.

Закони композиції. Композиція будь-якого твору підкоряється законам. Це: життєвість; новизна; вплив; рівновага; підпорядкованість; контраст.

Види композицій в мистецтві. Дивно, але всі графічні, скульптурні, архітектурні композиції можна розділити на три види: просторові; фронтальні; об'ємні.

Види композиції в літературі, живопису, скульптурі можуть розрізнятися між собою образними засобами. На цьому і ґрунтується градація за поданою нижче типологією.

1. Сюжетно-образотворча. Іншими словами, оповідна. Така композиція – це основа реалістичних творів: скульптури, живопису та ін. У ній беруть участь реальні персонажі, кожен зі своєю роллю і відношенням до іншого або інших. Композиція вимагає вдумливого ознайомлення, аналізу від приватного до загального.

2. Декоративно-тематична. Сюжет такої композиції підпорядкований декоративним цілям. Зазвичай є складовою частиною більш великого твору. Це інтер'єри приміщень, ілюстрації до книг, народне мистецтво та ін. Для таких композицій важливий ємний та лаконічний, але узагальнений образ. Різними засобами виразності митець намагається загострити увагу глядача на певних рисах. Образ теми виділяється на основі асоціацій. Наприклад, море – це корабель, зграї риб, моряки, черепашка, хвилі і т. д. [8].

У книзі гарно описано, що протягом багатьох віків художники поступово виробили певні композиційні схеми, котрі вже самі по собі, будучи закладені в творі, починають емоційно впливати на глядача, глибше розкриваючи зміст твору, його ідею. Наприклад, композиція що розвивається по горизонталі, здебільшого несе в собі спокій; так можна розглядати панорами пейзажів, плин ріки тощо. При цьому рух справа наліво містить у собі певну приреченість, безвихідь, він наче позбавлений розвитку; це, певно, обумовлено тим, що ми звикли гортати книгу, читаючи тексти зліва направо. Вертикалі в композиції надають їй стійкості, впевненості. Композиція, побудована по діагоналі, стає динамічною, її емоційний вплив також залежить від напрямку руху. Так рух з нижнього лівого кута в правий верхній дає відчуття злету, а рух з лівого кута в правий нижній – стрімкого спаду, падіння. Діагональна просторова побудова композиції надає ще більшої експресії твору. Це підкреслює і пейзаж, на тлі котрого розгортається драма. Його горизонтальна побудова в поєднанні з вертикалями дерев та різних будівель надає пейзажу мовчазної відстороненості, протиставляє вічність короткоплинній миттєвості, тим самим ще емоційніше загострюючи драму, підкреслює примхливість Долі у світосприйнятті Брейгеля. Цей

твір не втрачає актуальності і в наші дні, добре проектуючись на сучасні процеси в суспільстві, стає символічною метафорою, котрою можна проілюструвати багато подій сьогодення, знаходячи все нові трактування. Цікавим композиційним прийомом є коло. Будучи замкненою фігурою, містить в собі вічний рух, або ж може розглядається як результат поєднання двох дуг, котрі, з'єднуючись своїми кінцями, в намаганні випрямитись вносять певну напругу. Яскравим прикладом такої композиційної схеми може бути «Танець» А. Матісса. П'ять фігур людей закручені в танці, їхні тіла в складних рухах утворюють ажурну композицію, котра, своєю чергою, утворює коло, яке і надає враження безперервного руху. Несамовитість танцю наче відриває людей від землі, і вони вже парять над нею. Застосовані контрастні кольори надають ще більшої експресії [9 с. 99].

Зазвичай, коли мова йде про мистецтво, важко уникнути розмови про композицію. Це один із найважливіших аспектів мистецтва, який визначає, як елементи твору розміщені та взаємодіють між собою. В побутовому жанрі, де головними героями є люди та їх повсякденне життя, композиція відіграє не менш важливу роль.

Тобто, можна узагальнити, що композиція в побутовому жанрі є важливим елементом, який допомагає передати настрій та ідею твору. У більшості випадків, композиція складається з головного об'єкту, який займає центральне місце на картині, та декількох додаткових елементів, які доповнюють зображення та створюють баланс.

Для досягнення оптимальної композиції в побутовому жанрі, художник повинен уважно вивчити тему та зміст картини, а також добре продумати розташування головного об'єкту та додаткових елементів на полотні. Він має врахувати, які елементи слід зробити більш видимими та які можна залишити в тіні, які кольори краще використовувати для створення настрою та атмосфери твору.

Окрім того, композиція в побутовому жанрі може включати різні плани - передній, середній та задній - що дозволяє створювати відчуття простору та глибини. Художник може використовувати різні ракурси, аби передати настрій та емоції,

наприклад, зверху вниз, знизу вгору, збоку тощо. Узагальнюючи, композиція в побутовому жанрі є важливим елементом

Висновки до розділу 1

Побутовий жанр - це популярний жанр мистецтва, що відображає повсякденне життя та проблеми звичайних людей. Цей жанр є доступним і цікавим для широкої аудиторії, а також може бути корисним для привернення уваги до соціальних питань. Побутовий жанр існує у різних формах мистецтва, таких як графіка, живопис, скульптура, фотографія та кіно. Вивчення цього жанру допомагає зрозуміти, як змінювалося ставлення суспільства до повсякденного життя в різні історичні періоди та розвивати емоційну чуйність. Вивчення побутового жанру в мистецтві може мати не лише культурно-освітній, а й особистісно-розвивальний характер.

Композиція в мистецтві допомагає художникам створювати зображення з центром уваги, рівномірним розподілом елементів та відчуттям руху. Вона також передає настрій та ідеї художника через кольори та форми. Композиція відображає характеристики часу, культурного контексту та інших факторів, що підкреслюють історичну значимість твору. Художники використовують різні прийоми та техніки для створення композиції в різних видів мистецтва. Вона дає можливість створювати твори з вираженням різноманітних ідей та емоцій, а для глядача створює відчуття сприйняття та взаємодії з твором мистецтва. У побутовому жанрі, сюжет описує систему подій у художньому творі, подану в певному зв'язку, що розкриває характери діючих осіб та ставлення письменника до зображуваних життєвих явищ. У мистецтві, сюжет може мати широке та вузьке визначення.

Українські художники зображували в картині зміни в соціальному житті, включаючи війну, революцію, індустріалізацію та модернізацію. Побутовий жанр зображував красу та трагічний бік повсякденного життя. У своїх творах художники 20 століття відображали теми, пов'язані зі селянським життям, трудом, традиціями та обрядами, а також використовували графіку, фотографію та інші відомі техніки. Побутовий жанр надавав увагу повсякденним подіям та речам, що робило його

різноманітним та цікавим для глядача. У кожному періоді історії мистецтва побутовий жанр відображав те, що було важливим для часу. У сучасному мистецтві побутовий жанр може бути використаний для створення іронії та відображення повсякденної реальності. Це важлива частина мистецтва, яка є актуальною й досі.

Крім того, важливою композиційною особливістю є баланс елементів в творі. Баланс може бути симетричним, асиметричним або радіальним і допомагає створити рівновагу між елементами в творі. Використання правильних пропорцій також важливо для створення гармонійного образу. Ритм - це інший важливий елемент композиції, який дозволяє надати твору руху та динаміки. Він може бути створений за допомогою повторення елементів в творі. Крім того, кольорова гама, яка використовується в творі, допомагає надати йому певний настрій та атмосферу. Успішна композиція в творі допомагає підсилити його головний зміст та настрій, надаючи твору емоційної глибини та динаміки. Отже, для досягнення гармонійного вигляду в творах образотворчого мистецтва необхідно враховувати різноманітні композиційні особливості.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ СЮЖЕТНО-ТЕМАТИЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ «ВЕЧІР МУЗИКИ»

2.1. Композиція в побутовому жанрі

Повертаючись до теми побутового жанру, можна описати композиційні особливості, так як вона є важливим аспектом у створенні картин побутового жанру. Вона допомагає створювати певний настрій та передавати ідею автора. У побутовому жанрі, композиція відіграє особливо важливу роль, оскільки вона передає повсякденне життя людей, їхні звички, традиції та зв'язки між різними соціальними верствами.

У навчальному посібнику зазначено, що відповідно до візуального сприйняття існують закони гармонізації композиційної площини – закон цілісності та єдності, закон актуальності та доцільності, закон супідрядності частин у цілому, закон рівноваги. Єдність та цілісність означає впорядкованість елементів композиції за їхнім значенням для вираження ідеї твору. Співмірність – це також єдність, що досягається впорядкуванням елементів композиції за їх розмірами. Рівновага в композиційній будові вимагає зорового балансу – щільності елементів і просторів, співмірного поєднання світлого і темного. Виділення ключових сюжетних ліній та надання цілісності і єдності композиційної гармонії – є основним завданням при побудові гармонійної композиції. А чітке визначення головних елементів композиційного центра та правильне застосування й виділення смислових акцентів забезпечує актуальність та доцільність композиційного вирішення. Важливим при цьому є врахування аспектів психологічного сприйняття твору образотворчого мистецтва. [6, с. 7].

У побутовому жанрі, часто можна побачити композицію з групою людей, які знаходяться в одному приміщенні та займаються різними речами, наприклад, обідають, розмовляють, грають у картки тощо. Такі картини можуть бути звичайними інтер'єрами або містити елементи жанру портрету.

У більш складних композиціях, можна бачити не тільки людей, а й тварин або різноманітні предмети побуту. Наприклад, на картині можна побачити кімнатні рослини, книжки, музичні інструменти та інше. Важливою частиною таких картин є їхні деталі, які передають настрій і атмосферу.

Один з важливих аспектів у побутовому жанрі - це композиційний розподіл фігур та деталей на поверхні картини. Цей розподіл може бути різним, залежно від того, який настрій хоче передати автор. Наприклад, на одній картині можуть бути розташовані фігури на відстані одна від одної, що передає відчуття заспокоєння і миру, а на іншій група людей, яка займає більшу частину поверхні картини, що передає відчуття бурхливості та руху.

Композиція в побутовому жанрі може бути досить різноманітною. Зазвичай на них зображувалися різні сцени з побуту: родинні обіди, вечери, робота на полі, гарні куточки в оселі, портрети дітей і батьків. Зазвичай на цих картинках зображувалися звичайні люди, які займалися повсякденними справами.

У побутовому жанрі композиція може бути складною або простою. Зазвичай в картині цього жанру зображується декілька людей, які займають різні позиції в просторі. Їх можна зображати з боку або спереду, залежно від того, яка мета художника. Наприклад, якщо головна мета - показати сімейну гармонію, то картинка може бути зображена з боку, щоб показати, як люди спілкуються між собою за столом. Якщо ж мета - показати інтер'єр, то картинка може бути зображена з спереду, щоб показати, як змінюється кімната в різний час доби.

Композиція в побутовому жанрі може також включати різні деталі, які допомагають передати атмосферу. Наприклад, на картині може бути зображений стіл, на якому лежать книги, газети, розкладки. Така деталь може допомогти передати атмосферу повсякденності, показати, що життя продовжується, не зважаючи на те, що є якісь труднощі. У побутовому жанрі також важливо розташування людей на картині. Це може допомогти показати їхні взаємини, характер, а також дати зрозуміти, що відбувається в даний момент.

2.2. Пошук та зародження ідеї композиції

Композиція в картині допомагає художнику відобразити образ у цілому, розмістивши його в такий спосіб, щоб кожен елемент композиції виконував свою роль. Вона також дозволяє створити ритмічну структуру, яка відтворює відносини між різними елементами полотна, та забезпечує збалансованість та гармонію в образі. Крім того, композиція допомагає підкреслити глибину простору та створити ілюзію тривимірності. Композиція в картині допомагає художнику передати свої ідеї та почуття. Вона може допомогти зосередитися на головному елементі, зробити його більш видимим та виразним, а також встановити відносини між різними елементами картини. Композиція також може відтворювати важливі соціальні та культурні значення, що мають символічний чи алегоричний зміст.

У мистецтві композиція важлива, особливо в побутовому жанрі. Вона допомагає передати настрій і ідею твору. Художник повинен ретельно вивчити тему та зміст картини, розташувати головний об'єкт та додаткові елементи на полотні і врахувати кольори та ракурс. Композиція може включати різні плани та ракурси, щоб створити відчуття простору та глибини.

У творах образотворчого мистецтва існують різноманітні композиційні особливості, які допомагають втілити задум автора та надати твору гармонійного вигляду. Однією з таких особливостей є композиційний центр, який є головним елементом твору та визначає його головний зміст. Для досягнення гармонійного вигляду в творі часто використовуються різноманітні види симетрії та асиметрії, що дозволяють надати твору динамічності та експресії.

В інтернет ресурсі написано, що в етапах роботи над композицією найголовніше і найцінніше, із чого вона починається, – це її задум. Треба відчувати спорідненість, відгук у душі теми, яку вибираєте. Основний закон композиції – побачити в природі головне, закономірне й звільнити його від зайвих, другорядних деталей.

1. Перший етап – ескіз-пошук, у якому ми окреслюємо основне композиційне рішення, визначаємо головних героїв. Таких пошукових ескізів має бути декілька, з

них потім потрібно вибрати кращий, найвиразніший. В ескізі зображувати треба не дрібниці, а цілі фігури, групи людей, силуети будинків, дерев тощо. У цьому ескізі-пошуку вирішуйте відразу і тональні співвідношення майбутньої композиції.

2. Другий етап – збір допоміжного матеріалу: начерки з натури, замальовки пейзажні, інтер'єрні, костюмів, предметів, робота з допоміжною літературою. Малюючи композицію на історичну тему, не зайве поцікавитись, який одяг носили люди того часу, якими речами користувалися. А, скажімо, якщо тлом композиції є пейзаж, зробити натурні етюди, попрацювати на пленері. Для кожного персонажа корисно знайти реальний прототип, зробити начерк з натури [19].

Тема дипломної роботи: «Вечір музики», це сюжетно-тематична композиція, яка показує подію 1900-х років у місці Станіславів (сучасний Івано-Франківськ) під Австро-Угорщиною. Метою було показати побут того часу.

Робота почалася з розробки чотирьох невеликих ескізів переважно горизонтально формату (Рис.Б.2.1-3). На цьому етапі Ми вирішували приблизне положення персонажів, їх кількість. Також паралельно вивчалися особливості побуту та стилів одягу того часу. Так про моду пишуть у статті «Між 1890 і 1914 роками у Європі тривала “belle époque”, а у мистецтві панував модерн, що в багатьох країнах здобув локальну назву: у Франції – ар нуво, в Німеччині – югенштілю, в Італії – ліберті, в Австро-Угорщині – сецесії. Сецесія охопила архітектуру, дизайн інтер'єрів, живопис і, звісно, моду. Універсальна та декоративна, вона імпонувала вигадливо вигнутими лініями і рослинними орнаментами, нескінченною кількістю оздоб і постійним використанням образу жінки в мистецьких елементах. У своїх проектах Пуаре прагнув підкреслити довгі жіночі ноги. Щоб досягти потрібного ефекту, він доповнив прямий силует піднятою талією і забув про корсет. Але на цьому не зупинився і продовжив експерименти, в тому числі рекламні, надрукувавши розкішний буклет з кольоровими ілюстраціями моделей.

Ще одним героєм моди того часу був бельгійський архітектор і художник Анрі ван де Велде, який проектував сукні для дружини, що гармонійно доповнювали створені ним же ж сецесійні інтер'єри. Одяг щедро оздоблювався хустром і

мереживом. На той час у Європі існувало багато майстерень, де юні гризетки за мізерну оплату з ранку до ночі снували делікатні ажурні стрічки та полотна» [5].

Для початку був розроблений картон у натуральну величину, розміри були обрані 70*80. На ньому були зображені дві жінки та чоловік який грав на піаніно (Рис.Б.2.4), при обговоренні ми вирішили, що ця композиція не є доречною та змінили положення персонажів та їх кількість. При наступній роботі з ескізом Ми використовували правила третин, «Правило стверджує, що зображення повинно розглядатися розділеним на дев'ять рівновеликих частин за допомогою двох рівновіддалених паралельних горизонтальних та двох паралельних вертикальних ліній. Важливі частини композиції мають бути розташовані уздовж цих ліній, або на їх перетині – в так званих точках сили. Прихильники цього принципу стверджують, що вирівнювання важливих частин за цими точками та лініями створює враження акцентування, більшої напруги, енергії та більшої зацікавленості до композиції, ніж просте розташування предмета фотографування в центрі кадру.» [12].

На даному етапі Ми остаточно вирішили, що розмір формату буде 60*80см. На картоні було зображено жінку яка танцює і є основою всієї композиції, закохана пара та дівчинка, що сидить за піаніно на задньому плані. Танцююча дівчина дивилася на пару, потім через освітлення переводиться погляд глядача на дівчинку і піано, а кіт як закінчення композиції дивиться знову на танцівницю. Так Ми хотіли щоб зір глядача постійно направлявся по колу. Але цей варіант композиції мав багато питань щодо великої кількості прямих ліній без динаміки (Рис.Б.2.5-6).

Для наступного картону Ми взяли до уваги декілька прийомів композиції, використали форми з нахилом та закругленням, наприклад за допомогою повороту фігури або предмету можна створити відчуття руху та енергії. В цій композиції Ми переставили піаніно з центру в бік та посадили замість дівчинки дорослого хлопця, тепер в картині менше прямих ліній, а діагональних, які розкривають простір, більше. Залишили прийом де фігури показують один на одного і є точки за які глядач зможе заціпи погляд та по колу роздивляється сюжет картини. Також кофейний столик, який в оригіналі був квадратний, та додавав зайві пряму лінії, Ми зробили круглим та

зверху поклали тканину з мереживом та багато різних за розмірами та формами предметів.

Для того щоб виділити головного персонажа у роботі, Ми поставили його навпроти вікна, так завдяки контражуру та додатковому освітленню збоку Ми виділили світлом і контрастом героя.

«Фігура людини відрізняється яскраво вираженою експресією, яка «описується» жестами. Кожен жест легко розпізнається і читається. Так, наприклад, згорблена фігура несе друк зневіри або скорботи, а фігура схопився за голову людини висловлює стан задумі або відчуженості.

У багатофігурної композиції жест і поза не тільки передають експресію сцени, а й допомагають розкрити її зміст. Найчастіше жест виконує роль оповідача. Так, витягнута рука звертає увагу глядача на особливо цікаве обличчя або подія, а іноді навіть розширює рамки сюжету, вказуючи на щось, що відбувається за межами картини. Погляд в живопису не менш важливий, ніж жест. Напрямок погляду може пов'язувати між собою окремі фігури, об'єднувати фігури в групу або, навпаки, ізолювати будь-якого персонажа від групи.» [18].

Так в Нашій роботі кожен персонаж має свою дію, піаніст грає на інструменті, та щоб більш вдало та динамічно показати його на роботі, було вирішено повернути його до глядача так, щоб обидві руки були більше з правої сторони клавіш піаніно, в цьому випадку здається, що він грає дуже розслаблено якусь спокійну мелодію. Дівчина яка співає показує це мімікою, нахилом голови та розкритими руками, але не активно, що теж вказує на спокійний стан. Пара з лівої сторони картини не помічаючи нічого навколо, захоплені один одним, хлопець нахилений до неї, ніжно торкаючись її руки, начебто хоче сказати щось важливе, а дівчина, що сидить у кріслі та нещодавно читала книгу, вже дивиться на нього та уважно слухає, а від напруги, легкого сорому поправляє волосся. Та кіт який додає динаміки, дає зрозуміти глядачеві своїм поглядом куди треба направити свою увагу далі, своїми плавними лініями він об'єднує композицію та розбавляє прямі лінії (Рис.Б.2.7).

Продумана композиція також сприяє вираженню індивідуальності та стилю художника. Вона дозволяє використовувати різні техніки та ефекти, такі як перспектива, кут огляду, кадр, розташування світла і тіней, щоб підкреслити сюжет та зміст твору. Продумана композиція також спрямовує увагу глядача на головні моменти і допомагає створити гармонію між елементами. Крім того, продумана композиція відіграє важливу роль у створенні реалістичного або стилізованого зображення, зберігаючи пропорції та взаємозв'язок між об'єктами.

У цілому, продумана композиція перед розпочатком роботи допомагає художникові створити сильний, збалансований та виразний твір мистецтва. Вона дозволяє передати задуману ідею, емоції та повідомлення, а також залучити увагу та зацікавити глядача. Продумана композиція є важливим елементом художнього процесу, який допомагає втілити художнє бачення та вплинути на сприйняття твору мистецтва.

2.3. Етапи роботи в матеріалі

Масляні фарби є одним з основних матеріалів, які використовуються в образотворчому мистецтві. Вони складаються з пігментів, змішаних з маслом та іншими домішками. Масляні фарби відрізняються своєю багатогранністю та можливостями, які вони надають художникам. Вони пропонують широкий вибір кольорів та відтінків, що дозволяє художникам створювати насичені та живі полотна. Масляні фарби відзначаються високою стійкістю до впливу часу, що дозволяє зберегти картину в оригінальному стані протягом тривалого часу, добре піддаються мішанню, що дає художнику можливість створювати нові відтінки та тони. Це дозволяє досягти різноманітності і глибини візуальних ефектів на полотні. Масляні фарби мають повільний час висихання, що дає художнику можливість вносити корективи та виправлення в роботу протягом тривалого часу після нанесення та дозволяють художникам створювати різні текстури та шарування на полотні, що додає глибини і виразності до роботи. Через це і був обраний цей матеріал для такої складної композиції.

Були розроблені невеликі кольорові ескізи (Рис.Б.2.8-9), визначилися з освітленням, основний теплий від свічок та другорядний холодний від вікна. Для підтримки колірної гамми від переважно теплого освітлення було вирішено для контрасту ввести зелені шпалери, акценти білим кольором та золотим.

Застосування протилежних кольорів в живописі має велику важливість і може внести значний вплив на візуальну силу та емоційне сприйняття твору. Основна ідея полягає в тому, що протилежні кольори розташовані на протилежних сторонах колірного колеса і викликають сильну взаємодію між собою. Протилежні кольори, такі як червоний та зелений, синій та помаранчевий, створюють сильний контраст на полотні. Цей контраст привертає увагу глядача і надає роботі великої сили та виразності. Хоча протилежні кольори можуть здаватися неподружніми, їх використання відповідно до правильного балансу може створити візуальну гармонію в творі. Вони доповнюють один одного і створюють враження збалансованості та цілісності. Протилежні кольори мають потужний емоційний вплив на глядача. Вони можуть викликати відчуття напруження, конфлікту, експресії або ж виражати життєрадісність та веселощі. Цей емоційний аспект додає глибину та інтенсивність до твору.

Так про кольори в живописі пишуть в джерелі «Простих фарб три: жовта – стронціанова лимонно-жовтого відтінку, червона - крапак рожево-червоного відтінку і третя - синя, блакить блакитного відтінку. У живописі існує три види змішання фарб, що дає можливість отримувати необхідний колірний тон або відтінок. Масляні фарби створені для техніки корпусного листа, призначеного для передачі світла, для відображення рельєфною фактури, але мазками олійного живопису часто досягається ефект просторового змішування фарб, коли в результаті оптичної суміші двох розташованих близько один до одного квітів, якщо дивитися на них на досить великій відстані, можна побачити новий колір. Найбільш типовим видом просторового змішування фарб є "пуантельний" живопис, де крапочки або дрібні мазки, розташовані близько один до одного, створюють ефект оптичної суміші фарб.

Слід зазначити, що на цьому принципі змішування кольорів побудована техніка мозаїки, набір якої складається з шматочків кольорового скла - смальти.

Для оптичного змішування кольорів характерні наступні закономірності, до будь-якого, оптично змішваному хроматичного кольору можна підібрати інший, так званий доповнює хроматичний колір, який при оптичному змішуванні з першим (в певній пропорції) дає ахроматичний колір - сірий або білий. Взаємно доповнюючі кольори в спектрі - це червоний і зелено-блакитний, помаранчевий і блакитний, жовтий і синій, жовто-зелений і фіолетовий, зелений і пурпурний. У колірному колі взаємно доповнюють кольори знаходяться на протилежних кінцях його діаметра. Оптичне змішування двох не доповнюють хроматичних кольорів дає новий колірний тон, який в колірному колі знаходиться завжди між змішуються, не доповнюють хроматичними квітами. Як правило, насиченість кольору, отриманого в результаті оптичного змішання - двох не доповнюють квітів, буде завжди менше, ніж у змішуються кольорів. Чим далі один від одного знаходяться в колірному колі змішувати не додаткових кольори або чим ближче змішуються кольори підходять до взаємно доповнюють, тим менш насиченим виходить колір суміші» [7].

Коли композиційне рішення було остаточне, Ми розробили кольоровий ескіз, визначилися остаточно з освітленням та розташуванням персонажів (Рис.Б.2.10).

Далі було перенесено лінійно роботу на полотно (Рис.Б.2.11). Підмальовка одним кольором в живопису служить для підготовки підкладки перед нанесенням деталей та кольорів. Цей етап допомагає створити рівномірне тло або основу для майбутньої картини. По-друге, вона дозволяє художнику визначити загальний тон і налаштуватися на атмосферу або настрій, який він прагне передати у своїй роботі. Підмальовка також допомагає встановити правильні пропорції та композицію, розташувати об'єкти на полотні. Може бути використана для створення глибини та об'єму шляхом розташування світлих і темних плям. Колір підмальовки може бути вибраний залежно від основної ідеї або характеру майбутнього твору. Цей етап підготовки є важливою складовою живописного процесу і допомагає

художникові розпочати свою творчу роботу з впевненістю та чіткістю. В цій роботі підмальовок був зроблений одним кольором, «burnt umber» (Рис.Б.2.12).

Перша прописка в живописі декількома основними кольорами відіграє важливу роль у створенні палітри та атмосфери твору. Вона дозволяє художникові визначити основні кольори, які використовуватимуться в роботі, і створити початкову гармонію між ними. Цей етап дає можливість експериментувати зі сполученням кольорів, їх взаємодією та впливом на загальний вигляд картини.

Вона дозволяє художнику зрозуміти, як кольори взаємодіють один з одним і як вони впливають на сприйняття об'єктів та простору на полотні. Вона допомагає встановити правильні пропорції, створити глибину та об'єм за допомогою світлих і темних тонів. Це дозволяє художникові побудувати основу своєї роботи, встановити гармонію та збалансувати кольори перед переходом до більш деталізованого розроблення твору. Вона створює фундамент, на якому будується подальший процес творчості (Рис.Б.2.13).

Після виконання першої прописки декількома основними кольорами на полотні, можна перейти до наступних етапів писання картини олією. Зачекавши коли цей шар фарби підсохне Ми починаємо відображати світлі області і переходи, починаючи з найсвітліших тонів фарби, поступово переходили до більш деталізованих елементів, додаючи більш насичені тони і контраст до своєї роботи. Розглянули світло-тіньову частину і створили градацію кольорів, що надати більшого об'єму та глибини. Далі була доробка та завершення роботи, малювалися останні штрихи, деякі уточнення, підкреслення деталей, особливо в композиційному центрі (Рис.Б.2.14).

Наприкінці була обрана рама яка підходила до стилю виконаної роботи та підкреслювала її красу (Рис.Б.2.15).

Робота у техніці олійного живопису може стати викликом, особливо коли малюється багатофігурна композиція зі складним освітленням. Цей вид робіт вимагає від художника володіння різними навичками і терпіння.

Одна з труднощів полягає у точному передаванні пропорцій та рухів фігур. Кожна фігура має свою анатомію, позу та особливості, і важливо передати ці деталі так, щоб вони виглядали реалістично і гармонійно вписувалися у композицію.

Додатковим викликом є освітлення. Відтворити складність світлотіні на полотні може бути складно, оскільки потрібно враховувати джерело світла, тіні, відбитки та переходи між світлом і темрявою. Вірно передати це освітлення вимагає ретельного дослідження та використання відповідних технік розмиття, накладання шарів фарби.

Висновки до розділу 2

У побутовому жанрі композиція відіграє важливу роль у створенні картин. Вона допомагає передати настрій та ідею автора, відображає повсякденне життя людей, їх звички, традиції та соціальні зв'язки.

Закони гармонізації композиційної площини, такі як закон цілісності та єдності, закон актуальності та доцільності, закон супідрядності частин у цілому та закон рівноваги, допомагають впорядкувати елементи композиції, надають їй єдність, цілісність та рівновагу. Композиція в побутовому жанрі має велике значення, оскільки вона допомагає створити гармонійне зображення, передати настрій та емоції, а також зберегти єдність та цілісність твору.

Після вибору теми кваліфікаційної роботи, Ми вирішували проблему композиції, поєднували ідеї з тим часом, який обрали для зображення сюжетно-побутової композиції. Велику увагу було приділено картону, на ньому Ми в натуральну величину могли краще побачити всі недоліки даного вирішення задачі, переробити чи виправити помилки. Також перша прописка дуже важлива, це допомагає художнику встановити загальний тон роботи і передати потрібну атмосферу або настрій. Кожен колір має свою емоційну силу, і їх правильне поєднання може допомогти створити певний настрій в роботі - від яскравого і енергійного до спокійного і задумливого.

Для того щоб успішно виконати роботу, було вивчено багато літератури і статей, також актуалізували вже набуті навички. Ми дотримувалися послідовності виконання сюжетної-композиції. Увага була приділена побудові композиції, що зайняло більшість часу, та виділенню вже в кольорі композиційного центру, за рахунок самої композиції, контрастності і освітленню.

ВИСНОВКИ

Був розглянутий та досліджений теоретичний матеріал, таким чином ми розширили знання з побутового жанру, правил композиції. Розібрали актуальність теми, побутового жанру, що в картині може допомогти передати певний настрій або атмосферу побуту того часу. Крім того, побутовий жанр може відтворити історичну або культурну цінність певного елемента побуту, який може бути втрачений часом.

Також виявили, що Композиція має велике значення в мистецтві, оскільки вона допомагає художникам створювати зображення з чітко визначеним центром уваги, рівномірним розподілом елементів та створенням відчуття руху, динаміки на площині чи в просторі. Вона також допомагає передати настрій, емоції та ідеї художника через обрані кольори та форми. Для глядача композиція стає важливим елементом сприйняття твору, що допомагає зосередитися на головному та оцінити відтворення реальності художником.

Загалом сюжетно-тематична композиція у картинах допомагає створити цілісне враження твору та спрямовує сприйняття глядача. Вона дозволяє художнику передати свою ідею та тему візуальною мовою та залишити враження на глядача.

Сюжетно-тематична композиція у картинах є важливим елементом художньої роботи, і має бути ретельно продумана перед початком роботи над твором. Художник повинен враховувати всі елементи композиції та використовувати їх, щоб передати свою ідею та тему на картині.

Проаналізувавши літературу, ми розглянули історію побутового жанру в мистецтві, пройшлись по головним майстрам того часу, ознайомилися з особливостями жанру з самого його початку і до 20-го століття. У кожному періоді історії мистецтва побутовий жанр відображав те, що вважалося важливим для того часу. Наприклад, у середньовічному мистецтві побутовий жанр зображував повсякденне життя людей, що жили у сільській місцевості, тоді як у бароко він ставав більш гламурним і зосереджувався на розкішних предметах в міському середовищі. У сучасному мистецтві побутовий жанр може бути використаний для створення парадоксів і іронії, а також для відображення реальності, що оточує нас у

повсякденному житті. Побутовий жанр є важливою частиною мистецтва і продовжує зберігати свою актуальність в сучасному світі.

Також розглянули композиційні особливості в творах образотворчого мистецтва. Композиція є важливим елементом в картині, що допомагає передати зміст, настрій та емоції художника, а також створити гармонійну та збалансовану картину для сприйняття глядача. Композиція в побутовому жанрі може також включати різні деталі, які допомагають передати атмосферу. У побутовому жанрі також важливо розташування людей на картині. Це може допомогти показати їхні взаємини, характер, а також дати зрозуміти, що відбувається в даний момент.

Під час роботи ми відвели достатньо часу на пошук ідеї композиції. Використовуючи наші знання та літературні джерела, ми проводили пошукову роботу і розробляли сюжетно-композиційну. Велику увагу ми приділяли вибору і підготовці картону, а також аналізували нашу роботу з метою виявлення та виправлення помилок. Кожен етап був важливим для досягнення бажаного результату, тому ми вкладали зусилля в ретельне планування та виконання роботи.

Процес аналізу та виправлення помилок був невід'ємною частиною нашої роботи. Ми докладали зусиль, щоб оцінити кожен крок і внести необхідні корективи. Виявлення недоліків та їх подальше виправлення допомагало нам досягати кращого результату та підвищувати якість нашої роботи.

Кожен етап був важливим у нашому процесі створення картини олійними фарбами. Від пошуку ідеї до остаточного виконання, ми поклались на наші знання, навички та терпіння. Наші зусилля та праця спрямовані на досягнення найкращого результату, який відповідає нашим поставленим завданням і передає нашу творчу візію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авер'янова Н. І. Українське образотворче мистецтво як невід'ємний чинник Етно-збереження та націотворення, Київ 2009. С. 18-21.
2. Бобош Я. М Провідні тенденції західноукраїнського малярства останньої третини 19 століття, Львів 2015. С. 221-227.
3. Васик М. В. Словник термінів і понять з художньої культури, Хмельницьк 2012. С. 58.
4. Гловацький С. В. Мистецький словник-довідник для вчителів предметів художньо-естетичного циклу (За новими програмами.), Черкаси 2017. С. 44.
5. Жіноча мода епохи модерну URL:
https://zaxid.net/zhinocha_moda_epohi_modernu_n1453762 (дата звернення 08.04.2023)
6. Зайцева В. І. Практика композиції, навчальний посібник, Київ 2021. С 115.
7. Колір в живописі URL: https://ua-referat.com/Колір_в_живописі (дата звернення 13.05.2023)
8. Основні види композицій в мистецтві URL:<https://poradumo.com.ua/370699-osnovni-vidi-kompozicii-v-mistectvi/> (дата звернення 04.04.2023)
9. Павленко А. та Пашукова С. Значення композиції в образотворчому мистецтві та її роль у прочитанні художнього твору, Київ. С. 99.
10. Паршакова О. Д. Словник культурологічних термінів для студентів усіх спеціальностей заочної та денної форм навчання, Краматорськ 2012. С 41.
11. Побутовий жанр в українському живописі другої половини 19 ст. URL:
<http://memorua.org/?p=606#:~:text=«Передвижники»%20малюють%20новаторські%20картини%20С,це%20і%20є%20побутовий%20жанр> (дата звернення 04.04.2023)
12. Правило третин URL:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Правило_третин#:~:text=Правило%20стверджує%20

[С%20що%20зображення%20повинно,в%20так%20званих%20точках%20сили.](#)

(дата звернення 25.04.2023)

13. Синєпуова Н. Композиція: тотальний контроль, Київ 2020. С 139.
14. Скрипник Г. В. Історія українського мистецтва. Мистецтво другої половини XVI - XVIII століття, Київ 2011. С 1088.
15. Словник літературознавчих термінів URL: <https://ivanna-site.in.ua/slovnuk-literaturoznavchykh-terminiv-10-klas> (дата звернення 27.03.2023)
16. Сотська Г. І. та Шмельова Т. В. Словник Мистецьких Термінів, Херсон 2016. С. 19.
17. Соловійова Ю. О. Українське мистецтво в історичному вимірі Навчально-методичний посібник, Харків 2017. С. 89.
18. Система навчальних завдань з багатофігурної композиції для майбутніх художників URL: <http://www.molodyvcheny.in.ua/files/conf/ped/26dec2017/45.pdf> (дата звернення 28.04.2023)
19. Сюжетно-тематична картина, побутовий жанр URL: <https://school.home-task.com/syuzhetno-tematiczna-kartina-pobutovij-zhanr/> (дата звернення 05.04.2023)
20. Ширяєвська І. А. та Білоконь Н. В. Словник мистецьких термінів, Краматорськ 2020. С 56.

ДОДАТКИ

Додаток А

Ілюстрації до першого розділу

Рис. 1. П'єтро Лонгі «Урок танцю», Венеція 1740—1750.

Рис. 2. Микола Пимоненко «Різдвяне ворожіння» 1888.

Рис. 3. Микола Пимоненко «Свати» 1882.

Рис. 4. Жан-Батист Шарден «Прачка» 1733.

Рис. 5. Ян Вермер «Алегорія живопису» 1666

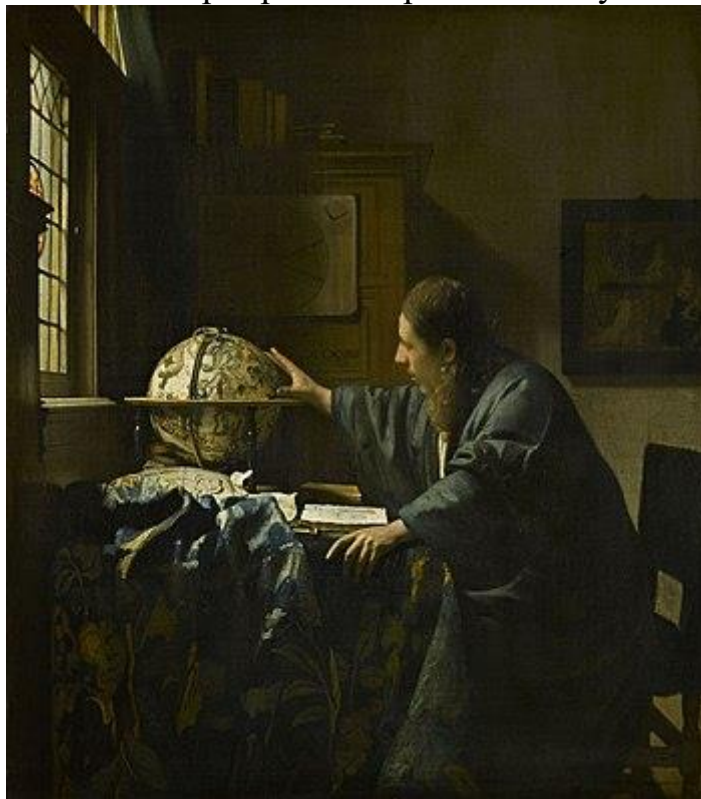

Рис. 6. Ян Вермер «Астроном» 1668

Рис. 7. Витторе Карпаччо «Сон св. Урсули»

Рис. 8. Ян Стейн «Таке протягом життя» 1661

Рис..9. Ян Стейн «Клітка з папугою»1667

Ілюстрації до другого розділу

Рис. 1. Пошукові начерки і замальовки

Рис. 2. Пошукові начерки і замальовки

Рис. 3. Пошукові начерки і замальовки

Рис. 4. Картон до кваліфікаційної роботи

Рис. 5. Картон до кваліфікаційної роботи

Рис. 6. Картон у тоні до кваліфікаційної роботи

Рис. 7. Картон у тоні до кваліфікаційної роботи

Рис. 8. Пошуковий етюд до кваліфікаційної роботи

Рис. 9. Пошуковий етюд до кваліфікаційної роботи

Рис. 10 Етюд до кваліфікаційної роботи

Рис. 11 Лінійний малюнок на полотні

Рис. 12. Підмалювок

Рис. 13. Етап роботи

Рис. 14. Робота над деталями

Рис. 15 Робота у рамі